

É R T E S I T Ő .

Outlines of Psychology with special reference to the theory of Education by James Sully P. p. XXIV. 711. London: Longmans, Green et Co. 1884.

Író 14 fejezetben tárgyalja a psychológiát és minden fejezetnek végén kifejti, miképen alkalmazhatók a fejezetben mondottak a nevelésre; ez utóbbi fejtegetések az előbb mondottaknak egy más szempontból való ismételései.

Dicséreten kell kezdenem az ismertetést, mert e munkáról phrasis nélkül elmondhatjuk, hogy a mai kor tudományának színvonalán áll. Németországban, Franciaországban, Angliában vagy Olaszországban történt legyen valami önálló kutatás, a szerző azt felhasználja és tanával összeilleszteni iparkodik. Hogy az író a psycho-physika és physiologia eredményeit méltatja; hogy a subjectiv, objectiv és a genetikai módszerek előnyeit és fogyatkozásait behatóan tárgyalja, jó oldalait felhasználja s hogy leginkább a subjectiv és a genetikai módszerrel él: emlitenem sem kell.

Az egyes fejezeteknek tartalma a következő: I. a psychologia tárgya, feladata és módszere; II. a szellemi tevékenység és föltételei; III. a szellemi fejlődés; IV. a figyelem. Minthogy a figyelemnél ész, érzelem és akarat különösen összehat: ez némileg a bevezető egyetemes résznek záró pontját képezi. A figyelem tanát a szerző különösen nagy gonddal tárgyalja. Ezután áttér az intelligentia tünetjeinek vizsgálatára. V. érzéki benyomások (sensations); VI. észrevételek. VII. visszaidéző képzelő tehetőség (emlékező tehetőség); VIII. szerkesztő képzelő tehetőség (phantasia); IX. fogalomképződés; X. itélet és okvetés (reasoning). A négy utolsó fejezet az érzelmeket, vágyakat és akaratot tárgyalja.

Szerző módszere az, hogy előleges vizsgálat után, a psychologiai elemi alkotó részeket keresi fel, és azoknak mindinkább növekedő s tartalmasabbá levő összeszövéséből alkotja a megnőtt ember illető psychologiai képződményét. Lássunk egy példát. Először kikeresi mindazon tapintatási elemeket, melyeket térképzetünkben feltalálhatni, továbbá a térképzetnek mind

azon elemeit, melyeket az egy szemmel való látás nyújt; áttér azokra, melyeket a két szemmel való együttes látás nyújt, és mind ezen elemekből alkotja véglegesen a térképzetet. Ilyen elemzések után kifejti az illető pszichológiai képzet, vagy képződmények növést és fejlődését.

Jellemző, hogy szerző, ki annyi gondot fordít a figyelem tüneményeinek kifejlésére, egy más fontos pszichológiai kérdést, az öntudatot, tüzetesen nem tárgyalja. Talán attól félt-e, hogy ez metaphisikai vizsgálatokba fogja bonyolítani? Meglehet, hogy ennek oka a következő volt: Azt mondja t. i. hogy a pszichologia feladata a szellemi tüneményeket osztályozni, létrejövetelüknek törvényeit megállapítani, és kimutatni a mint egyszerű lelki állapotok összeszővéséből a bonyolultak válnak; midőn tehát ő a pszichológiát ezen három pont szerint kidolgozta és a pszichologia feladatának ezt tartotta, meglehet, hogy szerző, nem találta kellő helyet hová illeszse az öntudatra vonatkozó tüzetes vizsgálatokat.

A fogalmakról, itéletekről és okvetésekről szóló részekben szerző kikerülni törekedett azon veszedelem következményeit, mely a fentebbi kérdések pszichológiai és logikai szempontból való tárgyalását össze szokta zavarni. Ő kimutatni iparkodik azt, hogy a leggyyszerűbb és legbonyolultabb szellemi operatióban a megkülönböztetés és az azonosságoknak felismerése képezi a gondolkodásnak lényegét. »Phinking may be roughly defined as a going over, sorting, and arranging the store of particular cognitions gained by sense-perception and retained by memory. Like the simpler forms of cognitions it consists in discrimination and assimilation, in detecting differences and agreements«. 331. l. (A gondolkodás nagyjában úgy határozható meg, hogy az egy recapitulatioja, osztályozása és rendbehuzása azon részletes ismeretek halmazának, melyeket érzéki észrevételek segítségével nyertünk és emlékezetünkben megtartottunk. A mint a megismerésnek egyszerűbb alakjai úgy ez is megkülönböztetésekben és assimilatióban vagyis abban áll, hogy különbségeket és megegyezéseket fedezzünk fel.)

Az intelligentia tüneményeinek megmagyarázása a pszichológiának könnyebb részét képezi. Sokkal nagyobbak a nehézségek, ha az érzelmeket tárgyalni akarjuk. »Bi feeling is meant any states of consciousness which is pleasurable or painful . . . Every feeling is either pleasurable or painful, agreeable or disagreeable, in some degree«. (Feeling alatt értjük az öntudatnak azon állapotait, melyek kedvesek vagy fájdalmasak, . . . minden érzelem némileg vagy kedves, vagy fájdalmas, vagy kellemes vagy kellemetlen.) Ebből három dolog világos: 1. A feeling = states of mind; 2. a »feeling« kellemes vagy kellemetlen; 3. indifferens »feeling«-et, mint azok több pszichológiában

előfordulnak, író nem ismer. Az érzelmek tárgyalásának módja az, hogy szerző előbb vizsgálja, mint fokozhatja, akadályozhatja az érzelmet mind élénkségben mind tartósságában; hogy továbbá vizsgálja miképen szövődnek az egyszerűbb érzelmek, hogy magasabb rendű érzelmeket alkossanak. Hogy ő ez utóbbi feladatot véglegesen meg nem oldhatja, mindenki előtt, ki a mai psychologia fejlettségét ismeri, világos. Végre kellően méltatja azt a kérdést, hogy az érzelmek külső physiologiai nyilatkozása milyen.

Különös nehézséggel jár azon feladatnak megfejtése, miképen osztassanak be az érzelmek. Szerző maga e nehézségeket kellően méltatja. (479. k. l.) Beosztása tehát nem is olyan, hogy minden érzelmet magában foglaljon és hogy minden érzelem annyira határozott helyre jusson, hogy máshová nem volna elhelyezhető. Ő az érzelmeknek három csoportját különbözteti meg: First of all come what may be called the Individual or Personal Emotions. By these are meant those emotions which are confined to the individual, depending on some special personal experience or relation to an object. . . . (Félelem, harag, levertség és ellenkezője stb.) In the second place we have the Sympathetic Feelings. By these are meant participations in others' pleasurable or painful experiences, and Kindliness benevolence of disposition generally. . . .

In the third place we have a group of highly complex feelings known as Sentiments, such as patriotism, the feeling for nature, for humanity. . . . (494. k. l. (Az első csoportot azon érzelmek alkotják, melyeket egyéni vagy személyi érzelmeknek nevezhetünk. Ezek alatt oly érzelmek értetnek, melyek az egyénre szorítkoznak, minthogy valamely specialis személyi tapasztalatra vonatkoznak vagy annak viszonyára egy bizonyos tárgyhoz. . . . A második helyen vannak a sympathikus érzelmek. Ezek alatt értjük a résztvevést, másoknak kedves, vagy fájdalmas tapasztalásain és a jellemnek kegyességét vagy jóindulatát általában. A harmadik helyen van a fölötte bonyolult érzelmek csoportja u. m. a hazafiság, a természet iránti vonzalom, a humanitás.) Sully nézete az, hogy általában, de csakis általában véve az érzelmek olyan sorban fejlődnek mind az egyes emberben, mind a társadalomban, a mint ő az érzelmek rendjeit egymásután itt felsorolta. Természetes, hogy oly jeles psychologus, mint milyen Sully behatóan és finom tapintattal tárgyalja az akaratok tünetnyeit; módszere szerint, előbb az egyszerűbb akarati tünetek tárgyalatnak, aztán a bonyolultabbak, a fejlődésnek későbbi képződményei. Először vizsgálja a szerző a vágyat és annak viszonyát az érzelmekhez és az értelemhez. Azután vizsgálja az akarati legprimitívebb nyilvánulását: Unprompted or Random Movements, Reflex Movements, Instinctiv Movements, azután tér csak át az öntudatos akarati tünetnyek fejlődésének magyarázatára.

Ez esetben nagyjában Alex. Bain nyomdokain jár. A mozgás psychologicé való tárgyalása után áttér a megszokásra (habit). Csak ezután vizsgálja át a magaviseletre (conduct), a motivumokra, a megfontolásra és az akaratnak legkésőbbi és legbonyolultabb nyilvánulására, a jellemre vonatkozó mozzanatokot.

A tartalomnak ezen közléséből látja az olvasó, hogy Sully az általános psychológiát tárgyalja; a rendkívüli lelki tüneményeknek vizsgálatát és a népek psychológiájának tárgyalását másra bizza. De ezen általános psychológiában is kellően méltányolja alkalom adtával a társadalmi tényezőket és arról is meg van győződve, hogy az ősöknek lelki tulajdonságai átszármaznak az utódokra és azoknak lelki életét befolyásolják.

A könyvnek tartalma oly magas; a szerző oly körültekintő, hogy a könyvnek lefordítása irodalmunkra, mely a l a p o s psychologiai művekben nem éppen gazdag, valóságos nyereség lenne. Nem jelenthetnék-e az meg az Akadémia könyvkiadó vállalatában? Sully nem olyan író, hogy a tudós társaság szegényt vallana vele.

Budapest.

Lechner László.

II. »Indítvány a gyermek munkahajlamának, képességeinek kipuhatólása s megjelölése iránt«. Irta dr. Gerlóczy Gyula műegyetemi tanár.

Szorgalmas nemzetgazdaságtani írónk, kinek »Alkalmazott észjogtan,« »Értekezés a nemzetgazdaságtan jelentőségéről és hasznáról,« »A technikai műveltség közgazdasági jelentősége«, »A munkamegosztás társadalmi s közgazdasági jelentősége«, »A fényűzés«, »Természeti jogtan és »A nemzetgazdaság alaptana« c. munkái közkezen forognak,— fönt jelzett kis munkájában egy fontos paedagogiai kérdést tárgyal. »A magán, mint a közgazdasági életben nagy horderővel s hatással bír, az ember természeti hajlamainak, s tehetségeinknek megfelelő pályaválasztás. Ettől függ, hogy egyebet ne említsek az egyéni, mint nemzeti munkaerő kellő kifejlődése, termékenysége (productivitása) és bizonyos irányban a foglalkozások között szükséges egyensúlynak megvalósítása is. Az életpályának vagy foglalkozásnak választása azonban a népesség legnagyobb részénél, különösen pedig alacsony műveltségű néposztálynál, majd a véletlentől, majd a szülők indokolatlan tetszésétől, elhatározásától függ, maga a gyermek természetserűleg már koránál teljes önelhatározási képessége hiányánál fogva mindig alárendelt s többnyire mint eszköz szerepel. Az élet ily helyzetében a szegény és műveletlen szülőkre nézve, — kiknél a foglalkozásnak megválasztásához a helyes érzék szinte hiányzik — valódi áldásként hatna, ha ezen elhatározásában az iskola segédkezet nyujtana, biztos adatok alapján